

Inner peripheries from a distance and a close

Abramuszkinova Pavlikova, Eva and Prudky, Libor and
Smidova, Michaela and Kucerova, Eva

Charles University Prague

2009

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/30624/>
MPRA Paper No. 30624, posted 02 May 2011 20:12 UTC

Vnitřní periferie s odstupem i zblízka¹

**Michaela Šmídová, Eva Kučerová,
Eva Abramuszková Pavlíková²**

Za jednu z mnoha dimenzi sociální soudržnosti je možné považovat sociálně-prostorovou organizaci společnosti.³ Velmi zjednodušeně řečeno, v rámci větší společenské jednotky, jakou je například stát, bývá uspořádání v prostoru nerovnoměrné a heterogenní. Některé části země jsou velmi dynamické, dobře se rozvíjejí, jsou atraktivní pro obyvatele, jiné ale poněkud zaostávají nebo stagnují a jsou v nich relativně omezené možnosti pro tamější usedlosti. Taková geograficko-sociálně znevýhodněná území nazýváme vnitřní periferie. Jsou to území, kde jeho obyvatelé mají ztíženou možnost participovat na obvyklých občanských aktivitách. Mohou být rovněž omezeni nedostatkem dobrých pracovních příležitostí, slabší dopravní obslužností dané lokality, (ne)dostupností lékařské péče, vzdělávacích institucí i sociálních služeb nebo málo rozvinutou technickou infrastrukturou atd. Výsledkem takového stavu může být sociální exkluze či marginalizace lidí žijících v daném prostoru. Z postavení vnitřní periferie také případně vyplývají problémy v souvislosti s oslabenou sociální soudržnosti, a to jak v rámci dané menší lokality, tak ve větším (státním) celku, míňeno v podobě nesoudržnosti periferních území a ne-periferních území. Může tak docházet k rozvírání sociálních nůžek mezi centry a periferiemi a rozdíly se mohou stále zvýrazňovat. Ve vnitřních periferiích tak společně působí nevýhodná poloha (tj. geografické podmínky, relativně velká vzdálenost od centra) a s tím zhoršené sociální podmínky (jak na úrovni technické infrastruktury tak z hlediska spolužití lidí).

Právě výzkumem vnitřních periferií jsme se zabývaly v rámci projektu *Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti 2004–2008*.⁴

¹ Text vznikl v rámci národního programu výzkumu „Kulturní a sociální soudržnost v diferencované společnosti“, jehož hlavním řešitelem byl prof. J. Musil.

² Mgr. M. Šmídová, PhD., Ing. E. Kučerová, Mgr. E. Abramuszková Pavlíková, M.A., všechny Centrum pro sociální a ekonomické strategie, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, Praha. smidovamichaela@seznam.cz

³ O přístupech k pojmu sociální soudržnost více např. Musil, J. (2004). Současná pojetí sociální soudržnosti a Česká republika. s. 7–16. In Musil, J. a kol. Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii. Praha: CESES FSV UK.

⁴ Číslo projektu 1J 028/04-DP2, zadavatelem bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

✓ TERPLANU, tehdejším ištavu regionálního plánování (Mušil, Müller 2006)
losti s vytvářením podkladů pro slučování obcí. Takové podklady vznikaly práve
generovala jednotka bývalým poslancem, který se objevil již v roce 20. století v souvisi
fakulta UK.

✓ Samozřejmě existují i jinak demokratické (nízkin) preferenze. Zde odkazujeme
například na přehledový článek Výzkumu preferenčních oblastí Tomáše Hav-
licka, Pavla Chromého, Vítězslavy Mládry, který býval současťí publikace Novotná, M., ed. (2005). Problemy preferenčních oblastí. Praha: Přírodovědecká
akademie České republiky.

✓ Kvintilní souboj u jednoho místního akteru. Užší vymezení vnitřních preferencí
podstatněnou hranicí (tj. partií) do dvojné hierarchie respektive nejvyšších
tem zájmů, bývala zakladní skutečnost, zejména v oblasti místního objektu
2004. Pro identifikaci vnitřních preferencí, jež jsou pro nás hlavním objektem
bývaly národní doplněny ukazateli riziku či abytku obyvatel mezi lety 1970 až
Celkem bývalo použito 17 indexů (viz Tabulka I). A ty
křetěne: metropolitní centra, územní regionalistické centra a ostatní území?
na rozdíl tedy na vnitřní preferenci a ne-preferenci území (kon-

Jaká kritéria bývala použita pro rozdělení superregionálních jednotek
nich (generovalených) jednotek je pak 1424.

(např. městský, místní, případně stavěbní). Nové rozdělených superregionál-
cemí (škola, pošta, atd.) a zároveň jsou na jejich území ale spolehlivě užády
ních obcí, jež dohromady disponují základními obecně užitkovými funk-
zemi. Tzv. generálovou jednotkou, tvoří centrální obec a několik soused-
obcí (90. léta 20. století), se konstrukce jednotek v současné podobě poněkud
trvajícím slučováním obcí (70. a 80. léta 20. století) a později rozlučováním
na 916 územních jednotek. Vzhledem ke změnám způsobeným administrativ-
ky bývala tehdejší Česká republika (jakou současť Československa) rozdělena
pozmeněné podobě na metodu použitou již v 80. letech prof. J. Mušilem,
jak jsme naznacili výše, vymezení preferenčních území navázalo v trochu
ticek problémy a souvislosti.

✓ Rásterem, protolze jediné ten dokázal odhalit nekteré méně viditelné či specif-
ické rasy, které byly v současné době, pokusit se vymezit menší územní jednotky, než
1984 tak v současné době, za tímto přistupem stalo, a následle stvořilo
v tehdejším Československu. První mimožemenný výzkum býval jen tak v roce
pro územní plánování) pracovali na prvním vymezení vnitřních preferencí
způsobem navrátěm do roku 1984, kdy prof. J. Mušil a Terplan (Státní ištava
nastaveného území) C.R. a počet obyvatel (které stejn-

A v následujícím příspěvku se pokusíme o shrnutí nejdůležitějších poznaček, které
se objevily v souvislosti s provedenými mikrosoндami ve výběrových vnitř-

období (tj. 9 indikátorů a více + pokles obyvatel 1970–2004). Plocha takto nastaveného území byla v prvním případě (širší vnitřní periferie) 31,4 % území ČR a počet obyvatel necelých 980 tisíc (k začátku roku 2005), ve druhém případě (užší vnitřní periferie) byla plocha 16,7% a přibližně 480 tisíc obyvatel (ke stejnemu datu).

Tab. 1 – Indikátory pro určení periferních území

Nízký podíl obyvatel v e věku 0–24 let z celkového počtu obyvatel
Vysoký podíl obyvatel ve věku 60 let a více z celkového počtu obyvatel
Vysoký počet vdov na 100 žen ve věku 60 let a více
Vysoký podíl obyvatel ve věku 15 let a více se vzděláním neukončeným maturitou z celkového počtu obyvatel ve věku 15 let a více
Nízký počet obyvatel s VŠ vzděláním na 100 obyvatel ve věku 25 let a více
Nízký počet pracovních míst na 100 obyvatel ekonomicky aktivních a bydlících v obci
Vysoký podíl nezaměstnaných z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel bydlících v obci
Vysoký podíl pracovních míst v odvětvích zemědělství, lesnictví a rybolov z celkové počtu pracovních míst
Nízký podíl pracovních míst v odvětvích průmysl a stavebnictví z celkového počtu pracovních míst
Nízký podíl zaměstnavatelů a osob samostatně výdělečně činných z celkového počtu ekonomicky aktivních osob
Nízký podíl ekonomicky aktivních v tzv. terciárním sektoru z celkového počtu ekonomicky aktivních osob
Nízký podíl trvale obydlených bytů v domech postavených v období 1970–2001 z celkového počtu trvale obydlených bytů
Vysoký podíl neobydlených bytů z celkového počtu všech bytů
Vysoký počet bytů v rodinných domech obydlených přechodně anebo sloužících k rekreaci na 100 trvale obydlených bytů v rodinných domech
Nízký podíl trvale obydlených bytů s plyinem v bytě z celkového počtu trvale obydlených bytů
Nízký podíl trvale obydlených bytů připojených na kanalizační síť z celkového počtu trvale obydlených bytů
Nízký podíl bytových domácností s osobním počítacem z celkového počtu bytových domácností

Zdroj: Musil, J., Müller, J. (2006) Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení. Studie CESES. Praha: CESES FSV UK.

Ve výslědku je přiznáno, že vnitřními preferencemi jsou zeměna oblasti hranic krajů, okrajové oblasti metropolitního území Prahy, Ostravy, Brna, nebo kolenné menších regionálních center, a rovněž plati, že v Čechách je vice preferenčních izemí než na Moravě.

Na zakládě mapy (viz Obrázek 1), v níž jsou identifikované vnitřní preferenční izemí provedené s tím, jsme se tří obec, které patří k vnitřnímu pokusilij původně se třemi podobnými, jenž k preferenci území nepatří, výběr konkrétních obcí.

Z preferenčních izemí, jsme teď výběrally obec, které jsme chtěly zkoumat podrobněji a především „zblízka“. Hlavní důvod pro takové zkoumání byl nasledující. Přesnéze subregionální jednotky jsou relativně malé (přede-

mat podrobněji a především „zblízka“, Hlavní důvod pro takové zkoumání je základní samotné kombinaci výzkumu. Prislušnost k preferenci uvedla v druhé řadě dospělosti pro realizaci výzkumu. Prislušnost k preferenci výběru samotné obci byl teď primárně dán kritériem preferenční.

Při premýšlení o koncipování výzkumu, jsme také velmi brzy záčaly relativní dobrá možnosti využímané srovnatelnosti všechn tří výběrových obcí.

(v tom nejlepším slova smyslu) výzkumníka. Zároveň měla být doložena kymí obcemi, které ale mezi vnitřní preferenci nepatří. Typologicky protiklad dech či charakteristikach. Ten to významně nepřináší souseď výběrových preferenčních obcí býl pouze doplňkem, který mohl poukázat jen na nejobecnější odlišnosti či podobnosti. Mohlo ale také naznačit, že mezi preferenčními a nepreferenčními obcemi nemusí být vždy zásadní rozdíly. A že pomyslná hraniční mezí nimi může být skoro neviditelná.

Z různé hloubky analýzy, kterou jsme chtěly provést, vyplývaly také různé metody výzkumu periferní respektive neperiferní obce. Zatímco v periferních obcích, na něž byla soustředěna většina naší pozornosti, byl hlavní metodou polostrukturovaný rozhovor jak s oficiálními představiteli tak s obyvateli obce, pak u neperiferních obcí byly rozhovory provedeny jen s vybraným představitelem obce (starostou/starostkou). Kromě toho se samozřejmě využívalo studium dostupných dokumentů o vybraných obcích (např. kronik, internetových stránek obcí atd.).

Do výzkumu jsme nakonec zařadily malé obce (do 400 obyvatel), jež se nacházejí v různých částech České republiky. Na jižní Moravě jsou to periferní Kožušice (+ neperiferní Bohaté Málkovice), ve východních Čechách Otradov (+ Raná) a na Vysočině Vepříkov (+ Skuhrov). Z jejich rozdílné polohy vyplývají různé přírodní podmínky, jež jsou dané zejména nadmořskou výškou a do určité míry lze také hovořit o různých lokálních kulturách.⁷

I v dostupných statistických datech (tj. nejen podkladové tabulky, viz Tab. 2, ale i starší data o počtu obyvatel a podobě obcí z různých dostupných zdrojů), lze dedukovat i hlubší vývojové podobnosti. Ve všech zkoumaných obcích se tak evidentně opakují podobné historické proměny, jež jsou pravděpodobně typické pro celý český a moravský venkov v posledním století. Odráží se v nich procesy urbanizace a industrializace, poválečný vývoj po roce 1945 s následnou vynucenou kolektivizací a také koncentrováním zemědělské výroby. Léta normalizace (70. a 80. léta) jsou patrná například v souvislosti se změnami v administrativním členění obcí, které často mohly mít negativní účinky v podobě rušení škol nebo stěhování lidí mimo ne-střediskové obce atd.

Zmíněné změny je možné sledovat na demografických výkyvech ve 20. století. Ve svém souhrnu však demografické proměny vedou ke dvěma základním výsledkům. Prvním z nich je stárnutí obyvatel (tj. zvyšování podílu lidí ve věku nad 60 let). Druhým výsledkem je potom větší či menší úbytek obyvatel v „našich“ obcích. Od roku 1961 do roku 2005 je pokles počtu obyvatel nejvýraznější v Kožušicích (-67 %!) a relativně nejmenší ve Vepříkově (-26 %). Pokud bychom v krátkosti porovnali periferní a neperiferní obce, u těch neperiferních je patrná přece jenom větší demografická dynamika. Ilustrovat toto tvrzení lze menším poklesem nebo dokonce stagnací počtu obyvatel zejména v posledních patnácti letech, ale také rela-

⁷ Rozsáhlejší text, který popisuje „příběhy“ obcí, viz Abramusziková Pavlíková, E., Kučerová, E., Šmidová, M. (2008) Periferie zblízka – studie tří periferních obcí a jejich sousedů. (Studie CESES). Praha: CESES FSV UK.

ter, kde je jich v
• Vysokoskolsk

z těch, ktere b
vyzkumu do i
onti jako sdrži
Určitým
zodpovědnost
administrativa
vých zdrojů z
ovsem do znač
umoznily nek
Bohaté možnosti zkoumání preferenčních obcí přináší problematika
zaměstnanosti. Statistická data naznačují, sice určité problémy s nezá
výčkou zdrojů z
ořešem do znač
umoznily nek
Výrazné zlepši
Predestinaci o
strukturna ježi
(jaké jsou např
fernosti, se sou
Práve stat
jsou „na okraji
a finanční náro
místních, kterí emigrovali do měst.

Během výzkumu a následné analýzy se nám podařilo identifikovat
několik základních problémových okruhů, které jsou, jak se zde z pro
vedeného základního průzkumu vyplývalo. Jejich hovorit o tom, že by slo o pro
spojený právě s preferenčními obcemi. Něž hovorit o tom, že významne
blísky neznačné nebo úplně nové. Jejich existenci bylo možné do značné
míry předpokládat i na základě obecné zkušenosnosti sociologa (a nějen
sociologa). Přestřednicitvím výzkumu jsme se pokusily tyto problémy
identifikovat, podrobneji analyzovat a možná je až rochu provokativně
objevit. Přestřednicitvím výzkumu jsou často potomky
mířivého neznačného nebo úplně nového. Jejich existenci bylo možné do značné
profesionálního zakladního průzkumu vyplývalo. Které jsou, jak se zde z pro
vedeného základního průzkumu vyplývalo, ktere jsou, které mají s ne
zaměstnaností, zaměstnaností. Statistická data naznačují sice určité problémy s nezá
výčkou zdrojů z
ořešem do znač
umoznily nek
Bohaté možnosti zkoumání preferenčních obcí přináší problematika
zaměstnanosti, to ale znamená, že v absolutním počtu může zámlivé pro
centuální výskařa nezaměstnanost postihnout v mali obci i Jen několik
jedinců, v některých případech ani fenomen obyvatelé nepostihuje (např.

„Krají“ lidí a mají k němu vztah. Toho tvrzení ostřeje podporuje i fakt, že
nám patriotismu. Občanům se v zásadě věří, že významne
i na lokality. V souvislosti s lokalitou lze dokončit hovorit o typickém míst
mále město). Existuje zde praviděpodobné měsen silná vazba na rodinu, ale
potom stěhování je často omezené na nejbližší okolí (sousedení obce či blízke
sítuace. Rovněž se zde podkud lide základají novou rodinu a stěhují se,
nutností, nebo se může udávatu jeho vzdálenosti takové
nám jevem stále pěvných rodinnych vazeb na venkově, ale i ekonomickou
komunitou mnoha faktori. Takové bydlení může být viditelným průvod
všeobecně racionální souzíti rodin ve společném domě. Ten to lze charakteriz
nebo dokončit skupinami, jinou etnickou původu jsou zcela minimální.
Srovnatelná je rovněž strategie obyvatel v oblasti bydlení. Typicky je totíž
dokladá přece jenom poněkud větší atraktivitu obci.

jiné větším počtem narozenných dětí i migraci výběrem do i z obce, což

druhé. Pro per-

nízkým podílem

zakrovaný kru-

Všechny jin-

charakteristická homogenita etnická a kulturní. Zkušenosť s jednotlivci

nebo dokončit skupinami, jinou etnickou původu jsou zcela minimální.

Srovnatelná je rovněž strategie obyvatel v oblasti bydlení. Typicky je totíž

dokladá přece jenom poněkud větší atraktivitu obci.

do i z obce, což

periferní) je také stí s jednotlivci dela minimální. Typické je totiž lze chápát jako telným průvod- i ekonomickou hodnosti takové inu a stěhují se, ní obce či blízké a na rodinu, ale v typickém místě spíše v jejich sporuje i fakt, že kteří jako mladí často potomky

ilo identifikovat ak se zdá z pro- i, ve větší míře, že by šlo o pro- hožné do značné ciologa (a nejen tyto problémy by provokativně

áši problematika problémy s neza- iže zdánlivě pro- obci jen několik epostihuje (např.

, že problémy se řízené menšími výběžkami okolí lze ižší finanční ohod- a atraktivita práce dostupnost práce za prací na straně

druhé. Pro periferní obce je rovněž typická vzdělanostní struktura s velmi nízkým podílem vysokoškolsky vzdělaných lidí.⁸

Všechny jmenované jevy spolu do značné míry souvisejí a tvoří jakýsi začarováný kruh, v němž se příčiny a důsledky slévají v jedno. Pokud člověk nemá odpovídající vzdělání, jeho šance získat dobré zaměstnání je menší. Pokud je práce málo finančně ohodnocená, nevyplatí se z hlediska drahého dojíždění. Pokud autobus, případně vlak, z periferní obce jede v nevhodnou dobu, zaměstnanec nemá jinou možnost, než použít vlastní auto nebo se do práce vůbec nemůže dostat.

Vůbec problém s dopravní (ne)obslužností lze chápát jako „znamení doby“. V danou chvíli obyvatelé obcí nedostatek spojů řeší svépomocí především na úrovni rodiny, a většinou se tak s ním relativně dobře prakticky vyrovnávají. Přesto však pro ně je nedostatečná dopravní obslužnost problémem, který nesouvisí jen s prací ale rovněž školní docházkou, návštěvami u lékaře a nebo úřadů. Vyřešit ho uspokojivě stojí občany poměrně velké úsilí. Kraj a také obce samotné se této zodpovědnosti – s odkažem na finanční neudržitelnost (nerentabilnost) dopravy – víceméně vzdali. Jak dlouho může být taková situace udržitelná? Je opravdu nerentabilnost a finanční náročnost ospravedlnitelným důvodem pro vytváření míst, jež jsou „na okraji“?

Právě statistická data, ze kterých vychází kritéria pro určení (ne)perifernosti, se soustředí už ze své podstaty na zachycení infrastruktury obcí (jako jsou např. kanalizace, plynofikace, vodovody atd.). A především infrastruktura a její zkvalitnění je nahlížena většinou zodpovědných lidí, včetně představitelů obcí, jako způsob jak lze zatraktivnit obec jako takovou a také výrazně zlepšit život obyvatel. I pro malé obce sice existují po roce 1990 a zejména po vstupu do EU způsoby, jak získat finanční zdroje, které by umožnily některé projekty na zlepšení infrastruktury obce uskutečnit. Je ovšem do značné míry příznačné, že zastupitelé obcí považují většinu takových zdrojů za nedostupnou, protože je s nimi spojena náročná a drahá administrativa a případné získání prostředků s sebou nese (až příliš) velkou zodpovědnost. Do takto velkých projektů se proto raději nepouštějí.

Určitým řešením by v tomto ohledu mohlo být vytváření mikroregionů jako sdružení blízkých obcí. Každá ze sledovaných obcí patřila v době výzkumu do nějakého mikroregionu, ale sledované periferní obce nejsou z těch, které by v nich hrály skutečně aktivní roli, dokonce spíše považují

⁸ Vysokoškolsky vzdělaní lidé v daném místě nezůstávají, odcházejí do větších center, kde jejich vzdělání může být mnohem lépe oceněno. (pozn. aut.)

• Představitelé Vepříkova i Kozušic se k členství v mikroregionu vyjádřili chladně,
pouze Otradové jako člen mikroregionu Hlinsko participoval na založení společ-
ných Technických slížek, které zabezpečují nakládání s odpady (teneto projekt byl
financován z PHARE). (Abrašmuszkinoval-Pavliková, Kučerová, Smidová 2008)

ale i ostatní obyvatelé obce. Funkční skola tak může podporovat komunitu lečenské, připadné sportovní akce. Na nich se setkávají nejen rodice žáků, školy často vzniká aktivity, na ježmíz základě se pořádají nejrůznější sporty i duvozem pro v obci žuštast nebo se do ní přistěhoval. Současné kolen novana představitelé obcí jako výrazná prioritá. Její existence v obci může hrájet roli důležitého centra v režimech života. Snaha o udržení školy je zmiňována představiteli obcí malých obcí v oblasti vzdělávací institucí, ale země je v případě malých obcí nejen "obyčejnou" vzdělávací institucí. Na společenský život v obci je kromě spolků nejvíce napojena škola. Ta v Kozušicích nebo paleně zárodejnic ve Vepříkově.

společenské akce, atž jde o hasičské soutěže v případě Otradova, "ostatky" to stále hasiči a připadné myslivci, kteří organizují nekolikrát do roka větší určité povážovat zejména období první Československé republiky), ale jsou už tak i neperfektní občich, je "zlatá doba" spolků davanou prý (za tu se dříve nebo mysliveckým sdružením. Je sice zřejmé, že jak v případě preferencí sdružení či spolku. Ty jsou zde reprezentovány především hasičským sborem. V občich, kteří jsme sledovaly, tradičně a dlouhodobě působí nekolik udržuje a rozvíjí zájemnou soudržnost a pospolitost.

Izé tříci, že je to právě aktivity jednotlivci a sdružení, kteří v daných občich hivčich nebo dosud fungujících spolků sdružených. S velkou mimoúčitostí znovuobjevení nebo vytváření tradiční složi jednoznačně splíše na jednotlivcům v obci. Podpora pospolitosti, soudržnosti, identity, obecních aktivit ještěm v tomto ohledu byla v občich zejména plní funkci a ne na zlepšení o projektu, je orientovaná spíše na zlepšení infrastruktury (nejvíce sítim prostředí, celkové se zde, že většina zaměstných i uskutečněných dotaci či zádostí těli obci ježich obyvatel.

Podnikání nedívává a tak často existuje rozpor mezi oficiálními představiteli periferní relativní výhodná. Je ale fakt, že obyvatelé obcí téměř druhum nich nebo větřných elektraren. V tomto případě může být pozice na vnitřním prostředí v oblasti, kde se využívá vodního zdroje, když se instalaci slunce či slunečního energetického zdroje. Stárostové periferních obcí se také setkávají s alternativními zdroji a nebo klicových aktérů rozvoje obce.

Pokud ano, tak jsou vězane na lidský a sociální kapitál představiteli obce, související s rozdílnými zásadami a větší obce v nich mají větší slovo. Můžeme v této možnosti hovorit o zářím nevyužitých příležitostech periferních obcí? „nasich“ periferních obcí se v jednotlivých mikroregionech střetává příliš s většinou v nich za nepříliš příjemné. Z úzkeho pohledu představitelé

edstavitelů
tavá příliš
eme v této
ních obcí?
itelů obce,

ími zdroji
ací sluneč-
na vnitřní
o druhém
predstavi-

í či žádostí
etím pro-
na zlepšení
ich aktivit
na jednot-
rou jistoty
ých obcích

obí několik
ským sbo-
dě perifer-
(za tu se dá
y), ale jsou
roka větší
, „ostatky“

na škola. Ta
ale zejména
koly je zmi-
obci může
asně kolem
znejší spo-
odiče žáků,
t komunitu

rují chladně,
žení společ-
e projekt byl
á 2008)

obcí a posilovat vzájemné „obecní“ vztahy. Je příznačné, že ani jedna z periferních obcí nemá v současné době školu, i když tradičně na jejich území byla. Naprostě shodně o školu všechny tři periferní obce přišly v 70. letech 20. století, evidentně na základě administrativních rozhodnutí souvisejících se zavedením střediskových obcí. Místo nich sice nejprve zůstaly mateřské školy, ale ty zase nevydržely tlak na konci 90. let., kdy se nedokázaly vypořádat s nedostatkem dětí a také konkurencí lépe vybavených školek v jiných obcích.¹⁰

Pro život v obci jsou ale nesmírně důležitá také místa, kde se lidé pravidelně vzájemně setkávají, mluví spolu, předávají si informace nejrůznějšího rázu, poznávají se. Takovými místy v malých obcích bývají zejména hospody, obchody a kostely. I v tomto případě jsou rozdíly mezi periferními a neperiferními obcemi viditelné. U neperiferních obcí je přece jenom patrná jejich větší rozmanitost.

V případě obchodu ve vybraných obcích podniká tradiční COOP – Jedenota, která bezesporu těží ještě z doby před rokem 1989. Nabízí sice v zásadě jen základní zboží, a to v omezených otevřacích hodinách, ale na běžné nákupy je to pro občany relativně dostačující. I na venkově se totiž lidé přizpůsobili nakupování ve větších supermarketech v blízkých větších centrech (Brankovice, Chotěboř nebo Hlinsko v Čechách).

Pohostinství se udržuje (nebo do nedávné doby udržovalo – v případě Kožušic) stále v provozu. Tradice, že v každé pořádné vesnici musí být hospoda, je stále ještě silná, její nepřítomnost pak jako by naznačovala určitou rezignaci obyvatel.

Zdá se, že ještě problematičejší je situace, která vyplývá z působení církví v daných periferních obcích. Přestože všechny tři patří do regionů (jižní Morava, Vysočina a východní Čechy směrem na Moravu), kde se lidé častěji hlásí k náboženskému vyznání, náboženský život téměř upadl. Vepříkov a Kožušice na svém území mají jen kaple a tak praktikující věřící dojíždějí jinam. V Otradově se sice kostel nachází, ale mše se zde koná jenou za 14 dní. Církev v případě těchto obcí v podstatě rezignovala (z nejrůznějších pragmatických důvodů) na aktivní práci s místními věřícími a jen málokterí z nich jsou ochotni pravidelně navštěvovat svatostánky jinde. Jak ukazují zkušenosti z neperiferních obcí, dobrý farář může být člověkem, kolem nějž se mohou odehrávat nejen čistě náboženské aktivity, ale rovněž může svou autoritou podpořit jiné čistě „světské“ události (v Rané například spolupracuje se školou, ve Skuhrově vybrali 600 tisíc Kč od farníků na opravu kostela).

¹⁰ Ve dvou ze tří neperiferních obcích jsou stále školy (1.–4. stupeň) v provozu a představitelé obcí je chtějí za každou cenu udržet. (pozn. aut.)

okraji. Jsou z hlediska prefereností spíše „primérne“, což býlo patrné i při Zádnu z výbранých preferenčních obcí nepatří k preferením na úplném samotnou obec a také pro její vnitřní sociální soudržnosti.

dají následně sondy, může plisobit jako negativní či neopak pozitivní impuls pro další prospěšný rozvoj obce. Nicméně jejich (ne)preferenost, jak výpovídají, je vlastně, že vásak očekává, že jeho kvalita může být dostatečně silným faktorem, aby misijním prostředí především obecni zastupitelé, ale rovněž aktivity obyvatelé), je vásak očekává, že jeho kvalita může být tak kvalita elit

Rozhodující okolnosti při dálším vývoji obcí může být tak kvalita elit

také může mít pravděpodobný.

když mi změnám a pak také s finanční záležitou. V tomto smyslu se zde být even se ještě mohou dočkat společnosti s nezákladní vlastnosti, které jsou jednou z vlastností, jak samotní obyvatelé, tak představitelé obce zevnativismus a uzavřenost. Jak samotní obyvatelé, tak představitelé obce

Všechny tyto sledované preferenční obce vypadají charakteristicky jistý kon-

výhodou s tím související. Snází se přiznene řešit svou životní situaci a problemy či preferenční. Snází se většinou nezamýšlejí nad tím, že a jak moc je jejich preferenční užemich se většinou vyhodit vše pozice. Líde, kteří žijí v periferii, žijí pozitivní přístup a využívají vše pozice. Lidé, kteří žijí v periferii, žijí pozitivní přístup a využívají vše pozice „na konci světa“, tedy vzdálení domoví, že na vesnici je klid, lepší mezilidské vztahy a větší bezpečnost. charaktere z města, kteří se v preferenčních obcích vyskytují a stále ještě se Da se tedy říci, že na jinde střane je pozice „na konci světa“, tedy vzdálení periferií, živějího domoví, že na vesnici je klid, lepší mezilidské vztahy a větší bezpečnost. preferenční, živějího domoví, že na vesnici je klid, lepší mezilidské vztahy a větší bezpečnost. starší. Jsou soběstačnější. Dovedou si představit i to, že by za určitých okolností oděslí ze svých obcí. Zatím vásak zůstavají. Uvedomují si totiz i to, že v tom, co se často nazývá pěkné životní prostředí (a to je také výhoda s tím související). Snází se přiznene řešit svou životní situaci a problemy či preferenční. Snází se většinou nezamýšlejí lepší než generace vnitřní, co se deje kolem, ale zároveň se s tím využívají lepší než generace nich bližkých zaměstnanců. Malí se výrovnávači, kteří mají kriticky něbo drastické omezení dopravní obslužnosti, ale i konců nekterých tradičních může mít i své „reality“ dopady. Těmi mohou být například mizení škol a větší časti typicky generacemi postojů, kteří ale v připade preferenčních obcí, také se jim, že vše upadá, že nic není, jak býlo dříve. To je samozřejmě tivné: že a starti lidé vnitřní vývoju v jednotlivých obcích spíše negativní. Zejména starti lidé vnitřní konkretního postoji, kteří může být, a také často je, kteří kazděho dalašku konkretního postoji, kteří může být, a také často je, kteří důvěří znamě misto. Takové názory tvoří jakýsi pozitivní „background“ v dané lokality v podstatě rádi. Mají tu své kořeny, rodinu, je to pro ně ještě když koreny jsou spíše v jehich pluvodních domovech. Objavuje se většinou stejnictvím šárku (určitá odrážení platí zejména pro přistěhovalec zevnitř, ne výhradně - to platí zejména pro obyvatelé, kteří se do obcí dostali prostřednictvím žádkého konkretního konkretního postoji, kteří může být, a také často je, kteří

obyvatel je, otismu, byť dostali prohovalé ženy, elé obcí žijí to pro ně background" a to je, kri- spíše nega- amozřejmě erních obcí, mizení škol rých tradič- obcí kriticky ež generace čitých okol- notiž i to, že e to, co láká tāle ještě se bezpečnost. edy vědomí lidé dokáží i žijí v peri- noc je jejich problémy či

je jistý kon- avitelé obce jakými vel- lá být even-

kvalita elit aktivní oby- silným fak- jak vypoví- i impuls pro na úplném patrné i při

samotných návštěvách v „našich“ obcích.¹¹ Jejich vzhled na první pohled neindikoval výrazné problémy. Otevírá se tím i další otázka. Kde může ležet vlastně „hranice“ mezi periferní obcí a jejím neperiferním sousedem (samo- zřejmě, pokud budeme periferie vnímat v rámci naší definice a kritérií, která jsme použily)? Lze pravděpodobně hovořit o obecných trendech spojených s venkovem jako takovým, ale naše sonda a vůbec přístup „zblízka“ naznačuje, že každá obec je také do značné míry specifický případ, a že periferní obce mají vlastní mozaiku důvodů, proč je situace v nich taková, jaká je.

Periferní obce, v nichž jsme prováděly výzkum, jsou zatím „jen“ omezeny bariérami menšího pohodlí, větší vzdáleností od mnoha důležitých služeb, malou atraktivitou pro příchod nebo udržení mladých lidí v obci a zmínovanou konzervací stavu Nehrozi jim bezprostřední zánik. Život v nich tak také znamená (alespoň v našich případech) pěkné, zdravější a bezpečné životní prostředí, klid, a snad i lepší mezilidské vztahy než ve městě. Je to naděje do budoucna?

Literatura

- Abramusziková Pavlíková, E., Kučerová, E., Šmidová, M. (2008). *Periferie zblízka – studie tří periferních obcí a jejich sousedů*. (Studie CESES). Praha: CESES FSV UK.
- Musil, J., Muller, J. (2006). *Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení*. (Studie CESES). Praha: CESES FSV UK.
- Musil, J. (2004). Současná pojetí sociální soudržnosti a Česká republika. s. 7–16. In Musil, J. a kol. *Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii*. Praha: CESES FSV UK.
- Novotná, M. (ed.) (2005). *Problemy periferních oblastí*. Praha: Přírodovědecká fakulta UK.

Summary

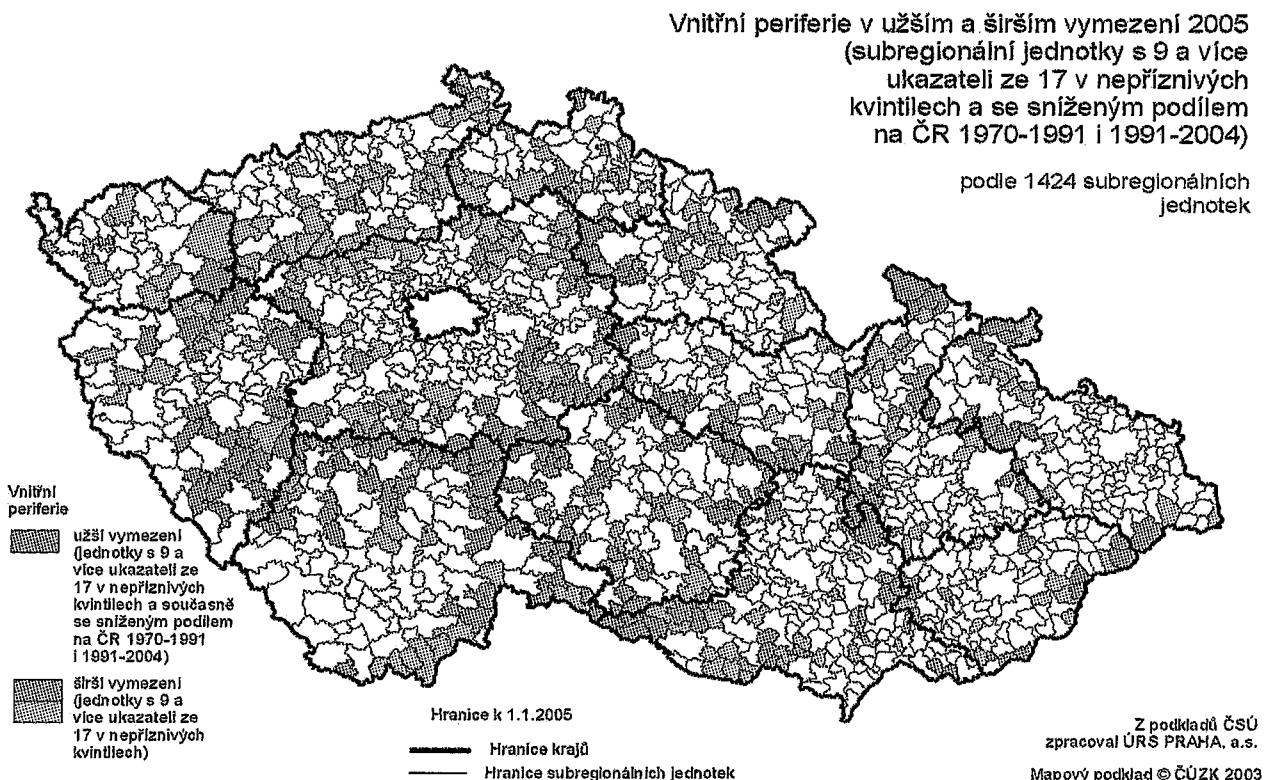
In this article, we have tried to present the theme of inner peripheries in the Czech Republic using studies of three small villages. In our approach, inner peripheries are defined as socially and economically disadvantaged localities. The criteria for the identification of inner peripheries include selected statistical data (17 indicators from the 2001 Population and Housing Census and changes in population between 1970 and 2004). On the basis

¹¹ Bezesporu by bylo zajímavé opakovat podobný výzkum v obcích, jež patří z hlediska perifernosti k těm nejvíce ohroženým. (pozn. aut.)

of these criteria, inner peripheries were identified as being typically located near regional borders and on the margins of large cities. Studies of specific peripheral villages were undertaken in order to attempt to shed light on this issue from up close (i.e. qualitative research) and to illustrate deeper connections not visible in the statistical data. In particular, peripheral villages tend to be characterized by similar demographics (an aging and declining population) and history (urbanization, collectivization, changes in regional and local autonomy, etc.). We may assume that peripheral villages are home to problems associated with the quality and accessibility of work and services and also with a strong level of conservatism (i.e. lack of enterprise) among local politicians. The study has also shown that the (non)existence of schools, active civic associations and individuals can positively or negatively affect social life in villages.

ally located
s of specific
light on this
central villages
and declining
in regional
are home
irk and ser-
enterprise)
existence of
r negatively

Přílohy:
Obrázek 1

Okres	Subregionální jednotka	Obec	Počet obyvatel				Index vývoje	Migr. saldo na 1000 obyvatel stř. stavu prům. ročně			
			1961	1991	2001	1. 1. 2005		1970 až 1991	1991 až 2004	1991 až 1995	1996 až 2000
Chrudim	Krouna	Krouna	2144	1407	1370	1350	75,5	95,9	- 1,99	3,30	2,76
Chrudim	Krouna	Otradov	427	317	322	294	80,9	92,7	-	- 0,64	-20,26
Chrudim	Krouna	Svratouch	1137	926	899	889	86,6	96,0	- 2,20	3,37	- 7,82
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Uhelná Příbram	860	613	519	522	78,2	85,2	-10,68	- 5,19	8,65
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Borek	296	136	143	141	56,2	103,7	-10,34	13,45	1,75
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Vepříkov	491	391	375	365	88,1	93,4	-12,67	0,55	- 3,35
Vyškov	Brankovice	Brankovice	1001				903	103,3	97,4	- 1,90	6,43
Vyškov	Brankovice	Dobročkovice	426				204	63,2	91,9	4,66	0,00
Vyškov	Brankovice	Chvalkovice	487				258	66,1	91,8	-26,57	-19,83
Vyškov	Brankovice	Kožušice	319				104	49,8	77,0	-16,16	-14,63
Vyškov	Brankovice	Malinky	222				143	67,1	97,3	- 7,09	21,49
Vyškov	Brankovice	Nemochovice	489				292	63,2	103,5	3,43	8,79
											1,75

Tab. 2 - Vybrané periferní obce a celé subregionální jednotky, do kterých patří

jednotky, do kterých

	Brankovice	Chvátkovice	487		258	66,1	91,8	-26,57	-19,83	21,23
Vyškov	Brankovice	Kožušice	319		104	49,8	77,0	-16,16	-14,63	14,15
Vyškov	Brankovice	Malinky	222		143	67,1	97,3	- 7,09	21,49	5,15
Vyškov	Brankovice	Nemochovice	489		292	63,2	103,5	3,43	8,79	1,75

	Subregionální jednotka	Okres	Podíl obyvatel 2001 ve věku				Počet prac. míst na 100 ek. akt. zam. 2001	Míra nezaměstnanosti (počet nezaměstnaných na 100 ek. akt.)			
			do 24 let	60 let a více	1991	2001		SLDB 2001	říjen 2002	prosinec 2004	duben 2005
Chrudim	Krouna	Krouna	33,4	21,4	67,7	61,5	61,8	5,38	5,73	9,69	8,46
Chrudim	Krouna	Otradov	33,9	20,8	64,7	64,9	42,3	8,39	8,70	14,19	11,61
Chrudim	Krouna	Svratouch	33,4	20,2	66,4	63,6	57,1	7,18	7,32	9,26	6,02
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Uhelná Příbram	29,5	27,4	60,4	60,3	31,5	8,14	8,93	10,41	9,95
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Borek	30,1	28,0	50,7	54,5	64,0	3,85	5,66	13,46	5,77
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Vepříkov	32,8	21,3	58,3	60,8	28,1	4,47	5,06	7,26	8,38
Vyškov	Brankovice	Brankovice	36,0	14,5	46,2	50,1	51,4	10,83	11,85	9,55	10,19
Vyškov	Brankovice	Dobročkovice	34,3	22,4	33,3	54,8	38,7	24,39	30,43	23,17	19,51
Vyškov	Brankovice	Chvalkovice	24,6	29,1	55,9	56,6	64,0	13,79	8,40	19,83	16,38
Vyškov	Brankovice	Kožušice	22,6	34,9	63,0	60,4	93,5	20,51	26,83	30,77	30,77
Vyškov	Brankovice	Malinky	29,6	23,2	48,3	49,3	36,4	16,67	21,54	21,21	15,15
Vyškov	Brankovice	Nemochovice	29,2	26,8	54,3	54,0	37,5	20,00	6,90	12,31	9,23